

Nya entréer till Skuleskogens nationalpark

Tävlingsprogram för inbjuden arkitekttävling 2006-2007

Länsstyrelsen i Västernorrlands län - Naturvårdsverket

Innehåll:

Allmän orientering	
Syfte	3
Bakgrund	3
Skuleskogens nationalpark	
Skuleskogen - där bergen möter havet	3
Berggrunden	5
Friluftsliv	5
Högsta kustlinjen	5
Bronsåldersrösen	6
Fäbodliv	6
Martallar och reslig granskog	6
Djurliv	6
Speciella sevärdheter	7
Växtgeografiskt gränsland	7
Myrarna	7
Övriga naturskydd i området	
Världsarvet Höga Kusten	8
Naturreservat	9
Dagens entrésituation	10
Södra entrén i Käl	10
Norra entrén i Näske	11
Skule Naturum	14
Entré från havet	16
Naturvårdsverkets Riktlinjer för entréer till Sveriges nationalparker	17
Tävlingsuppgiften	18
Allmänt	18
Placering av entréerna	18
Eventuell ny entréplats vid Käl	18
Eventuell ny västlig entréplats	19
Skule Naturum	20
Eventuell entré från havet	20
Övriga förutsättningar för projektet	20
Tävlingstekniska bestämmelser	21

Allmän orientering

Syfte

Uppgiften i denna tävling är att analysera situationen och behoven samt föreslå innehåll och utformning av befintliga och nya entréer till Skuleskogens nationalpark.

Syftet med tävlingen är att få fram ett högklassigt och realistiskt förslag till upprustning av befintliga entréer samt utformning av en ny västlig entré till nationalparken. Ett annat syfte är att pröva Naturvårdsverkets nya riktlinjer för entréer till Sveriges nationalparker, och att ge kunskaper och erfarenhet av hur dessa fungerar som stöd för analys, programskrivning och utformning vid konkreta projekt. Projektet är alltså ett pilotprojekt i arbetet med att rusta upp entréerna till landets samtliga nationalparker. Slutligen är avsikten att genom tävlingen välja arkitekt för uppdraget att projektera entréplatserna för Skuleskogens nationalpark.

Huvudman för entréprojektet i Skuleskogens nationalpark är Länsstyrelsen i Västernorrlands län, i samarbete med Naturvårdsverket.

Bakgrund

Skuleskogens nationalpark är en av Sveriges 28 nationalparker, belägen norr om Docksta och söder om Örnsköldsvik i Höga Kustens Världsarvsområde. Nationalparken bildades 1984 i syfte att bevara ett starkt kuperat, kustanknutet, skogs- hällmarks- och spricklandskap i örört skick, där växlighet och djurliv ska utvecklas fritt. Området ska genom lämpliga åtgärder göras tillgänglig för allmänheten inom attraktiva partier under förutsättning att naturvärden inte skadas.

Skuleskogens nationalpark är en viktig besöksplats i Världsarvet Höga Kusten. Nationalparken besöks årligen av ca 20 000 personer och har idag två entréer, en från Näske i norr och en från Käl i söder. Båda är idag av enkel standard. Under 2006-2007 byggs ett nytt upplevelsemuseum/naturum vid Skuleberget, i anslutning till E4:an och cirka fem kilometer sydväst om nationalparken. Detta ökar trycket på att tillgängliggöra nationalparken för besökare, vid såväl kortare som längre vistelse i parken.

Därför planerar länsstyrelsen tillsammans med Naturvårdsverket att utveckla entréerna till nationalparken. I dessa planer finns även önskemål om en ny entré i västra delen av parken, i syfte att öka tillgängligheten från E4:an och förbättra kopplingen mellan nationalparken och upplevelsemuseet/Naturumet vid Skuleberget.

Länsstyrelsen kommer under 2006 och 2007 även att arbeta med underlag till ett nytt nationalparksbeslut med en utvidgning av nationalparken samt en ny skötselplan för nationalparken där man bl a ser över faciliteter för det rörliga friluftslivet i parken.

Skuleskogens nationalpark

(Nedanstående text är hämtad från länsstyrelsens i Västernorrlands län hemsida)

Skuleskogen - där bergen möter havet

Skuleskogen ligger i norra delen av Höga Kusten. Här löper den bergiga norrlandsterrängen ända fram till Bottenhavet. Naturen är storslagen och omväxlande. Här

finner man berg med skogsklädda hjässor i vidsträckta hällmarker, stora klapperstensfält, myrar och blänkande tjärnar. Här finns också frodiga bäckdalar med rikt fågelliv och säregen flora. Allt bidrar till att skapa en mycket skyddsvärd natur.

Parken invigdes 1984 men inrättades redan 1979 och omfattar 2 868 hektar. Dessutom finns tre anslutande naturreservat på 138 hektar så den sammanlagda ytan är totalt 3 006 hektar. Nationalparken är av Regeringen antagen som Natura 2000-område enligt habitatdirektivet och som skyddsområde enligt fågeldirektivet. Syftet är att bevara ett starkt kuperat, kustanknutet skogs-, hällmarks-, och sprickdalslandskap i orört skick så att växtlighet och djurliv får utvecklas fritt.

Slättdalsskrevan

Berggrunden

Få områden utanför fjällkedjan kan uppvisa så stora nivåskillnader som Skuleskogen. Strax innanför kusten når bergen över 300 meters höjd och i havet utanför Tärnättholmarna är vattendjupet 74 meter. De storslagna formerna började skapas för omkring 800 miljoner år sedan då berggrunden sprack upp. Under årmiljoner har så vittring, flera nedisningar och havet skulpterat fram de berg och trånga sprickdalar som nu karaktäriserar området.

Största delen av berggrunden i nationalparken består av Nordingrågranit av rapakivityp, en vackert röd bergart. Den är ovanlig i Sverige och har här en av de största förekomsterna i landet. Ordet "rapakivi" är finska och betyder ungefär rutten sten. Namnet syftar på att stenens stora kristaller lätt vittrar. När berget vittrar uppstår mycket regelbundna former och inom stora delar av nationalparken är klipporna formade till ett trappstegsmönster med nästan golvplana avsatser. Flera små grottor har också bildats genom vittringen. Utefter kusten i nordost löper en smal zon diabas, även den en lättvittrad bergart. Skuleskogens mäktigaste formation, Slåttdalsskrevan, tros ha uppkommit genom att en diabasgång har vittrat bort. Diabasen innehåller näringsrika mineral som bidrar till den rika växtlighet som finns inom delar av nationalparken.

Friluftsliv

Sammanlagt finns 2,8 mil markerade stigar som erbjuder flera rundvandringalternativ. Höga Kusten-leden går genom området. Terrängen är starkt kuperad och krävande att vandra i.

Nationalparken är stor men inte större än att man normalt kan bese stora delar vid ett dagsbesök. För den som önskar stanna längre är det tillåtet att tälta en natt i parkens östra, kustnära delar samt på den gamla fäbodvallen Skrattabbortjärn. Eldning är endast tillåten vid särskilt iordningställda eldplatser.

Övernattningsstugor som är öppna året om finns vid Skrattabbortjärnen, Nylandsruten, Näskebodarna, Tärnättvattnet och Tärnättholmarna. Vid Näskebodarna finns också en övernattningsstuga som kan hyras via Skule naturum.

Högsta kustlinjen

Ingen annan del av Sveriges kust har varit så nedpressad av landisen. När isen smälte för cirka 9 000 år sedan låg havsytan (högsta kustlinjen) drygt 280 meter över nuvarande nivå och endast några få bergstoppar stack upp som små öar i en karg vindpinad skärgård.

Landet reste sig sedan mycket snabbt. Redan efter 400 år räknar man med att det höjt sig närmare 60 meter. Ännu idag är landhöjningen bland de snabbaste i landet, nära en meter på 100 år.

Under 1000-tals år spolade havet över den oskyddade skulekusten. Bara bergstoppar på över 285 meter över havet lämnades orörda av vågorna. Den finjordsrika morän landisen lämnade efter sig ligger därför kvar på dessa toppar och de känns lätt igen som skogklädda öar i den omgivande hällmarken.

Kraftigast märks vågornas påverkan i en 10-meters zon kring 285 m.ö.h. Här är berget helt rensolat och ännu efter 9 000 år har bara enstaka martallar fått fäste i sprickor och i det vittringsgrus som bildats efter att havet dragit sig tillbaka. Ännu lite längre ner efter

bergssidorna finns stora klapperstensfält, så kallade stenmalar. Det är oftast trädlösa sluttande fält av mindre block och stenar som stannat kvar i sänkor och sprickor utefter bergen. De finaste fraktionerna har sköljts ned i de djupa dalarna där de bildar en tät sedimentbotten. Avlagringar som gör att dalgångarna bitvis är förumpade.

Bronsåldersrösen

Även om det förmodligen aldrig bott några människor permanent inom nationalparken är spåren många efter mänsklig aktivitet. Äldst är de många gravarna från yngre bronsålder (155-500 f kr). Det är så kallade norrländska kuströsen och finns utefter kusten mellan Näskefjärden och Kälaviken. Idag ligger de 30-50 meter över havet vilket innebär att de uppfördes vid den dåtida stranden. Vi vet mycket litet om de människor som är begravda här men troligen har de bott längre inåt landet.

Fäbodliv

Under många hundra år har skogen betats och på flera myrar har vinterfoder tagits. Fäbodriften upphörde först en bit in på 1900-talet. Idag finns tydliga spår efter fyra fäbodplatser inom området. En del av bebyggelsen vid Näskebodarna består av gamla fäbodrar. På de övriga platserna är byggnaderna borta, kvar finns delar av fäbodvallen och husgrunder. Flertalet av fäbodstigarna används fortfarande. Delar av dem ingår nu i nationalparkens nät av markerade leder.

Människans stora påverkan på Skuleskogen är koncentrerad till åren mellan 1860 och 1900. Då avverkades nästan all produktiv skog och även hållmarkerna skattades på alla träd i timmerdimensioner. Utöver dagens jämnåriga naturskog, som uppkommit efter dessa avverkningar, är mer påtagliga spår från denna epok sällsynta.

Martallar och reslig granskog

Nationalparken domineras till största delen av kalt berg och gles, vindpinad hållmarkstallskog. Även om tallarna är små och marvuxna är de gamla. Grövre träd som provborrats har visat sig vara mer än 500 år. I denna tallmiljö förekommer den sällsynta skalbaggen barrpraktbagge (*Dicerca moesta*).

Produktiv skogsmark finns framförallt i dalgångarna och på kalottbergen. Gran är här det helt dominerande trädslaget. De näringsrika sedimentmarkerna och det skyddade lokalklimat som råder i dalarna gör att träden växer bra. Trots att skogen uppkommit genom självföryngring efter avverkningarna för bara 90 - 130 år sedan finns det åtskilliga bestånd med grov och mogen skog. Av sällsyntare lavar växer långskägglav på flera platser och i vissa bäck- och myrstråk förekommer ringlav.

Djurliv

Djurlivet i Skuleskogen karaktäriseras av arter som är barrskogsbundna, speciellt sådana som kräver äldre skog och ostördhet. Särskilt hackspettarna är gynnade. Gråspett, spillkråka, tretåig hackspett, mindre hackspett och större hackspett förekommer regelbundet. Landets samtliga skogslevande hönsfåglar finns här det vill säga tjäder, järpe, orre och dalripa. I de mer lövrika dalgångarna häckar många tättingar som gärdsmyg, grönsångare, svarthätta, svartmes, tofsmes med flera. Lavskrika och sidensvans som normalt hör hemma i Norrlands inland är här observerade upprepade gånger under häckningstid.

Däggdjuren är representerade med björn, älg, rådjur, lo, räv, grävling, hermelin, mård, skogshare, ekorre och smågnagare.

På Kälavikens sandstrand har hittats inte mindre än 56 olika arter av strandskalbaggar.

Speciella sevärdheter

Särskilt sevärd är Slåttdalsskrevan, en cirka 200 m lång, 40 m djup och 7 m bred klyfta. Vidare finns här kalottberg och vidsträckta hållmarker med stora klapperstensfält. Även de frodigare dalgångarna med sitt intressant växt- och djurliv ger härliga naturupplevelser. Grottbildningar finns på flera ställen bland annat i berget öster om Tärnättvattnen men även i Slåttdalsberget.

Flera mindre bäckar kastar sig livligt utför berget och Skravelbäcken i norr bjuder på vackra naturscenerier speciellt under våren när mycket smältvatten strömmar ner från höjderna.

Något att rekommendera är att besöka Skuleskogen under vintern. En skidtur i fin pudersnö på de höga kalspolade bergen ger en fjällkänsla och har du tur stöter du på spåren av ett lodjur.

Växtgeografiskt gränsland

Skuleskogen är ett markant gränsområde för utbredningen av flera växter. Här har ett antal arter med sydlig utbredning sin nordgräns och många nordvästliga sin sydostgräns. På sydvända bergssidor med god näringstillgång och gynnsamt lokalklimat, så kallade sydväxtberg, växer bland annat lind, lönn och hassel. Det mycket sällsynta och av det moderna skogsbruket missgynnade gräset skogssvingel är ett annat exempel på en sydlig växt vid sin nordgräns. Sötgräset däremot tillhör den intressanta östliga artgruppen. Bland västliga och fjällbetonade arter kan nämnas torta, klynnetåg, björnbrodd, fjällskära och fjällnejlika. Hit hör också den dekorativa ormbunken kambräken. Den skira orkidéen skogsfru har dessutom setts på två ställen i nationalparken.

Myrarna

Myrarna i Skuleskogen är också intressanta. På Slåttdalsmyren växer kalkälskande arter som björnbrodd, gräsull, ängsnycklar, tvåblad och myggblomster. Eftersom myren ligger så högt är det inte skalgrus utan troligen lättvittrad diabas eller möjligen någon amfibolitgång som står för kalkförekomsten.

Slåttdalsberget

Övriga naturskydd i området

Utöver Skuleskogens nationalpark finns inom denna kustnära del av länet flera skyddade områden. Dels är hela Höga Kusten-området **världsarv** (*För att klassificeras som världsarv ska ett naturområde representera en viktig del av jordens historia, vara särskilt betydelsefullt för att bevara den biologiska mångfalden eller ha enastående skönhetsvärden*), dels finns ett antal **naturreservat**. (*Ett mark- eller vattenområde som behövs för att bevara biologisk mångfald, skydda och vårda värdefulla naturmiljöer och arter eller som är av stor betydelse för friluftsliv. Beslut om naturreservat kan fattas av länsstyrelsen eller kommunen.*

Naturreservat kan omfatta såväl privat mark som statlig/kommunal mark. De bildas efter förhandlingar med markägaren. Staten kan enligt praxis inte tvinga en markägare att sälja marken.)

Världsarvet Höga Kusten

Höga Kusten utsågs år 2000 till Världsarv av UNESCO på grund av områdets speciella landhöjningsgeologi.

Världsarvet Höga Kusten sträcker sig längs kusten, i stort från Ångermanälven i söder till norr om Örnsköldsvik. Skuleskogens nationalpark och flera naturreservat i världsarvsområdet utgör viktiga besökspunkter för att uppleva de unika värden som ligger till grund för utnämningen.

I Höga Kusten har den senaste istiden åstadkommit först en kraftig nedtryckning av jordskorpan och därefter världens största landhöjning när jordskorpan fjädrar tillbaka. Landhöjningen och havets påverkan har format och formar landskapet. På inget annat ställe i världen kan man så tydligt och koncentrerat se effekterna av den fortfarande pågående landhöjningen. Den relativa landhöjningen uppgår till 285 meter över nuvarande havsyta.

Avståndet mellan högsta kustlinjen i Höga Kusten och den nuvarande kustlinjen är på grund av den kuperade terrängen bara ca 2 km. Landhöjningens geologiska och biologiska effekter är därmed utomordentligt tydliga och koncentrerade. Landhöjningen i Höga Kusten är för närvarande 8 mm per år.

Höga Kusten är det förnämsta exemplet för studier och förståelse av de viktiga processer som format nedisade och landhöjda delar av jordytan och som haft avgörande betydelse för förklaringen av:

- olika vegetationstypers fördelning under och över högsta kustlinjen
- villkoren för människors bosättning
- nuvarande fördelning mellan odlad mark och skogsmark i landskapet

De långvariga vetenskapliga studierna av Höga Kusten gör området till ett globalt betydelsefullt nyckelområde för tolkning av såväl geologiska som biologiska och kulturhistoriska effekter av de stora inlandsisarna och landhöjningen.

Höga Kusten är det enda kuperade området runt Östersjön. Öarna och den kustnära delen har vild karaktär och är i huvudsak obebyggda. Även de inre delarna saknar bebyggelse utom i vissa dalgångar som har varit möjliga att använda för jordbruk. Områdets estetiska värden är välkända och lockar många besökare nationellt och internationellt.

Naturreservat

Skuleskogens naturreservat

I direkt anslutning till Skuleskogens nationalpark ligger ett flertal mindre naturreservat, på kartorna betecknade ”Skuleskogens naturreservat”. Dessa områden är också statligt skyddade men alltså endast som naturreservat. I detta sammanhang är områdena att betraktas som om de ingår i Skuleskogens nationalpark, vilket de sannolikt också kommer att göra om nationalparken utökas som planerat.

Skulebergets naturreservat/Skule Naturum

Cirka 5 km från nationalparken, i anslutning till E4:an och Docksta, ligger Skulebergets naturreservat med Skule Naturum. Läget intill E4:an innebär att många nationalparksbesökare passerar Skulebergets naturreservat och Naturum innan ett besök i Skuleskogens nationalpark.

Skuleberget utgör en välkänd profil för dem som färdas efter E4 och är ett påtagligt exempel på den landhöjning som gjort Höga Kusten till världsarv. För 9 500 år sedan gick havsytan 286 m upp på berget vilket är den högsta markeringen i landet av havsstranden

efter inlandsisens bortsmältning. Bergets högsta topp når cirka nio meter högre och var den yttersta kobben i urtidshavets "Höga kusten".

Skuleberget blev reservat 1969 och utvidgades 1974 till nuvarande storlek om 226 hektar. Syftet med reservatsbildningen är att skydda en mäktig landskapsbild i det ångermanländska landskapet och bevara ett område av stort vetenskapligt, särskilt växtgeografiskt, värde.

Övriga naturreservat

Inom världsarvet Höga Kusten finns dessutom naturreservaten Ögeltjärn, Trysunda, Balesudden, Hummelvik, Södra Ulvön och Stormyran på Norra Ulvön. Alla med intressant berggrund och flora.

Dagens entrésituation

Besökare till Skuleskogens nationalpark är främst människor med friluftsvana som kommer för att vandra i naturen. Majoriteten kommer med egen bil. Många utländska besökare kommer med husvagn/husbil. I mindre omfattning förekommer bussar med guide turer för turister, skolklasser eller studenter. Sommartid är Kälavikens sandstränder ett populärt mål för badgäster.

Skuleskogens nationalpark har idag två entréer/parkeringar, en vid Käl i söder och en vid Näske i norr.

Nationalparken är i söder skyltad från E4 vid Docksta till parkeringen vid Käl och i norr från E4 vid Bjästa till parkeringen söder om Näske brygga. På båda entréplatserna finns det informationstavlor och stigmarkeringar. Båda entréplatserna passeras av Höga Kustenleden.

Längs E4 finns ytterligare några små vägar som leder in mot parken. Besökare vintertid lämnar t ex ofta bilen intill E4 vid kommungränsen mellan Kramfors och Örnsköldsvik för att ta sig in till parken. Det finns dock inga iordningställda parkeringsmöjligheter här. Dessa enskilda småvägar är avstängda med bom och är inte användbara för nya entréer till parken.

Vid Skule naturum, vid E4 några kilometer från parken, finns idag dessutom en informationscentral (utomhusutställning) om nationalparken. I samband med byggandet av en ny naturumbyggnad där kommer denna information att tas bort. Hur den ska ersättas är ännu inte bestämt.

Södra Entrén i Käl

Denna entré är den mest frekventerade, främst på grund av närheten till Kälaviken och Slåttdalsskrevan som är nationalparkens två främsta besöksobjekt.

Entréplatsen är idag placerad ca 1,2 km från nationalparksgränsen. Vägen hit går via allmän väg och sista två km på enskild grusväg. Vägen snöröjs ej vintertid. Vid entréplatsen finns idag informationstavlor, torrtoalett och plats för cirka 35 bilar samt två bussar. Sommartid är parkeringen ofta överfull och används ibland som "otillåten campingplats".

Entrén är omgiven av skogsmark och myrmark, men den kilometerlånga stigen fram till nationalparksgränsen går längs ett stort hygge. Detta kommer att införlivas med nationalparken för att på sikt återfå sin vegetation.

I samband med inlösen av denna till nationalparken angränsande mark bör det övervägas om entréplatsen bör flyttas helt eller delvis till en plats närmare Kälaviken, en viktig rastplats i nationalparken.

Södra entréns parkeringsplats

Själva entrén med informationstavla, bänkbord och stighänvisare.

Informationsställ med folder- och idélåda.
Samma typ av ställ används på båda entréerna.

Torrtoalett med tre sektioner. En är handikapp
anpassad. Två sopmajor utan källsortering.
Toaletten är placerad i nära anslutning till parkeringsplatsen

Norra Entrén i Näske

Norra entréns parkeringsplats har inte lika många besökare som den södra entrén. Entrén är idag placerad ca 300 meter från nationalparksgränsen på privat mark. Här finns idag informationstavlor, torrtoalett samt vindskydd och eldstad. Platsen nås via allmän väg och en enskild grusväg och parkeringen rymmer ca 30 bilar samt två bussar.

Vägen snöröjs ej vintertid.

Omgivningen kring entrén domineras av brukad skogsmark, dock inte kalhyggen.

Norra entréns parkeringsplats

Entrén från parkeringen. Toaletten finns strax till vänster utanför bilden. Stigen till nationalparken utgår rakt fram i bilden förbi informationsstället.

Torrtoalett med tre sektioner. En sektion är handikappanpassad. Placerad i nära anslutning till entréplatsen.

Skule Naturum

Skule Naturum är, med sitt läge alldeles intill E4:an, en viktig informationscentral både för förbipasserande turister och nationalparksbesökare, oavsett att det ligger ca 5 km från nationalparken. Information om Skuleskogens nationalpark finns idag både inomhus och utomhus. Från Naturumet utgår också guidade turer till nationalparken. Den välkända Höga Kustenleden går via Naturumet till nationalparken.

Länsstyrelsen ser därför Skule Naturum och området kring det som en viktig entréplats även för nationalparkens besökare.

Under sommaren 2006 besöktes Naturumet dagligen av ca 600-700 personer. Närområdet och utomhusområdet med informationsanordningar om Skuleskogens nationalpark har haft ytterligare besökare.

En ny naturumbyggnad är för närvarande under uppförande, resultat av en inbjuden arkitekttävling 2005 som vanns av White Arkitekter i Göteborg. I samband med detta kommer de yttre miljöerna och parkeringsplatser att iordningställas och de befintliga informationsanordningarna utomhus kommer att tas bort, men hur de ska ersättas är ännu inte klart. Den slutliga utformningen av viktiga delar av den yttre miljön är nämligen ännu oklara, t ex den nya infart från E4:an som Vägverket ska bygga längre söderut än dagens. Den gamla naturumbyggnaden kommer att finnas kvar men det är inte klart till vad den ska nyttjas.

Den befintliga naturumbyggnaden i Skule

”Informationscentralen” vid Skule Naturum

Entré från havet

En tredjedel av nationalparkens gräns utgörs av kustlinje mot Kvarken. I nationalparkens omgivning finns flera populära hamnar för småbåtar - Örnsköldsvik, Köpmanholmen, Näske, Ulvön och Trysunda - vilket gör att det finns ett rörligt båtliv i skärgårdsområdet utanför nationalparken.

Kring Tärnättholmarna i parken finns en del skyddade vikar som utnyttjas av båtfolket. I dagsläget finns där en enkel anöringsbygga sommartid. Bryggan används dock endast sporadiskt. En hel del båtägare besöker också Kälaviken, framför allt för dess badstrand.

Tärnättholmarna, bryggan till höger i bild.

Naturvårdsverkets Riktlinjer för entréer till Sveriges nationalparker

För friluftslivet i nationalparker är det av grundläggande betydelse att det finns fungerande entréer, dvs. platser dit man lätt kan hitta och ha som utgångspunkt för sitt besök.

Upplevelsen av nationalparken påverkas starkt av det första intrycket vid angoringspunkten. En väl utformad entréplats kan ge positiva förväntningar och öka utbytet av besöket.

I "Värna-Vårda-Visa- ett program för bättre förvaltning 2005-2015" skriver Naturvårdsverket att alla entréer till nationalparker ska ha väl fungerande entréer 2015. Detta innebär ett stort åtagande då 28 nationalparker ska ses över på 10 år. Entréerna till Skuleskogens nationalpark blir de första som ses över och åtgärdas.

Nationalparkerna utgör en viktig del i den svenska naturvården. De representerar de mest skyddsvärda landskapstyper som finns i landet. Nationalparkernas roll som flaggskepp för all skyddad natur är viktigt att tydliggöra. Det finns anledning att lyfta fram nationalparkernas status och höga symboliska värde när anläggningar planeras i och invid nationalparkerna. Nationalparken som begrepp och identitet bör stärkas. Nationalparksentréernas fysiska utformning är en viktig del i byggandet av de svenska nationalparkernas gemensamma identitet.

Varje nationalpark är unik. Landskapets förutsättningar på platsen och dess karaktärsdrag måste vara utgångspunkten för allt som byggs och anläggs i och invid nationalparken. Nationalparksentréerna ska utformas på ett sådant sätt att landskapets unika karaktär respekteras och tydliggörs för alla besökare. Det är statens uppgift att såväl värna och vårda naturen i nationalparker som visa den för besökarna. För många besökare begränsas nationalparksbesöket till entréplatsen och dess närområde. Det är därför viktigt att där kunna visa nationalparkens karaktäristiska särdrag och göra den tillgänglig för alla.

Naturvårdsverket har utformat riktlinjer för hur entréer till nationalparker bör utformas (bilaga 1). Riktlinjerna behandlar följande:

1. Nationalparkernas gemensamma identitet
2. Den enskilda nationalparkens karaktär
3. Läget i landskapet
4. Organisation av entréplatsen
5. Arkitektur och gestaltning
6. Information
7. Övriga funktioner

Riktlinjerna anger även en arbetsprocess med inventering, analys, program, förslagshandling, projektering, byggnation och förvaltning som ett projekt med upprustning av entréer innehåller.

Genom denna tävling vill Naturvårdsverket och länsstyrelsen pröva de nya riktlinjerna, som alltså ska tillämpas av de tävlande.

Arbetet med punkten 1 i riktlinjerna, främst avseende för alla nationalparker gemensam logotyp och grafisk profil, kommer Naturvårdsverket påbörja senare under 2006 och kommer att utgöra en grund för arbetet med alla entréer, så även för Skuleskogens nationalpark. Utformning av logotyp och grafisk profil ingår alltså inte i uppgiften för denna tävling.

Tävlingsuppgiften

Allmänt

Målet för denna tävling är att få fram ett genomförbart och högklassigt förslag till lägen, organisation och utformning av entréplatser till Skuleskogens nationalpark. Avsikten är att i huvudsak begränsa sig till åtgärder och utrustning i utomhusmiljön. Det handlar alltså inte om att bygga nya Naturum eller andra större byggnader. På grund av projektets karaktär av pilotprojekt saknas i övrigt förutsättningar för att redovisa ett detaljerat program för entréplatserna och deras utrustning.

I uppgiften för de tävlande ingår därför att utifrån en analys av situationen för Skuleskogen och tillämpning av Naturvårdsverkets riktlinjer (avsnitten 1 - 7) skapa ett förslag till program för entréplatsernas identitet, organisation och utrustning samt att visa hur detta kan omsättas i konkret utformning av entréplatserna. Utformning av nationalparkslogotyp och grafisk profil ingår inte i uppgiften, och beträffande punkt 6. ”Information” i riktlinjerna kan uppgiften därför begränsas också till att ange vilken typ av information som behövs på respektive entréplats.

Inte heller kan någon ambitionsnivå för respektive entréplats anges i ekonomiska mått. Det är arrangörernas avsikt att utifrån tävlingsförslagen, efter tävlingen, kunna fastställa ett program och en kostnadsram för fortsatt projektering och genomförande av projektet. Avsikten är att ett sådant program även ska kunna ge riktlinjer för programskrivning för andra kommande entréprojekt. Ett analytiskt-pedagogiskt arbetssätt är därför ytterst viktigt. **I tävlingsförslaget bör för respektive entréplats redovisas dels ett ”baspaket” av åtgärder och utrustning, dels olika ”påbyggnadspaket” som det kan utökas med.**

För att ge arrangörerna feedback på den metod som rekommenderas i Naturvårdsverkets riktlinjer önskas att de tävlande tillämpar och redovisar sitt analys- och programarbete i enlighet med checklisten i bilaga 1 till riktlinjerna. Naturvårdsverket avser även att inom tävlingens ram, men efter avslutad bedömning, följa upp hur riktlinjerna har fungerat genom intervjuer/träff med tävlingsdeltagarna.

Placering av entréplatserna

Utgångspunkt för entréplatsernas placering bör vara de båda befintliga entréplatserna i Käl och Näske, aktuella överväganden om ett alternativt läge vid Käl och en helt ny västlig entréplats samt frågan om en entré från havet är lämplig/möjlig. Det står dock de tävlande fritt att föreslå, och ange motiv för, annan placering av entréplatser. Slutligen ska Skule naturum betraktas som en entré i betydelsen informationscentral.

Eventuell ny entréplats vid Käl

Möjligheten att i samband med inlösen av mark flytta entréplatsen närmare nationalparksgränsen för att få en mer representativ och tillgänglig entréplats bör övervägas. En förutsättning är att entréplatsen placeras inom den mark som kommer att tillföras parken.

Fördelen med en sådan flyttning, förutom att man kommer närmare nationalparksgränsen och havet (Kälaviken), är att man kan arbeta med naturmiljön i hög grad för att få en tilltalande entré, eftersom det inte finns några mer skyddsvärda värden i närområdet. Flyttas entrén närmare Kälaviken kommer dock avståndet till Skrattabbortjärn och de centrala delarna av nationalparken att bli längre.

Möjlig plats för ny entré vid Käl

Eventuell ny västlig entréplats

Under många år har länsstyrelsen diskuterat en västlig entré till nationalparken. Anledningen till detta är många, bland annat vill man öka möjligheten för bilburna turister att stanna upp och besöka Skuleskogens nationalpark. En annan anledning är att man på ett enkelt sätt vinner höjd i terrängen för att underlätta tillgängligheten, detta är framför allt viktigt för vinterbesökare. En tredje anledning är att närområdet lämpar sig väl för att visa "världsarvsvärden" i nationalparken. Och för det fjärde att området är lämpligt för "lågskoturister" genom bra och enkla stigslingor.

Ett tänkbart läge för en sådan entréplats och en möjlig vägsträckning dit är markerade på kartan. Området där vägen och entrén kommer att iordningställas går över ungskog och kalhygge. Den sista sträckan av vägen samt entréområdet är idag beläget i ett naturreservat som på sikt kommer att inkluderas i nationalparksbeslutet.

På grund av att E4:an har byggts om till s k trefältsväg med mitträcke, och den lämpligaste vägen in mot nationalparken vid Skulebodarna därmed inte är nåbar för trafikanter norrifrån, anlades en ny väg med sydligare anslutning till E4 under 2006 (se karta). Vägen kan om entrén blir verklighet nyttjas för tillgängligheten till entréplatsens parkering. Avkörningsplatsen vid E4:an måste ses över och anpassas om platsen bedöms lämplig som entré.

Andra befintliga vägar till den västra delen av nationalparken är avstängda med bommar och inte tillgängliga för denna eller eventuella andra entréplatser. Avstängningarna är markerade på kartorna.

Möjlig plats för ny västlig entré

Skule naturum

Länsstyrelsen önskemål är att Skule naturums roll som informationscentral för nationalparken ska bibehållas och utvecklas, och att de nuvarande informationsanordningar som tas bort i samband med byggandet av ett nytt naturum ersätts på lämpligt sätt. Även denna plats ska därför behandlas i analys- och programdelen av tävlingsuppgiften. På grund av den omvandling som Naturum och dess närmaste omgivning för närvarande genomgår, och den oklarhet som ännu råder om den slutliga utformningen av väsentliga delar, krävs dock ingen redovisning av placering och utformning av föreslagna åtgärder.

Eventuell entré från havet

Lämplighet och möjlighet för någon form av entré för båtburna besökare kan övervägas. Om en sådan bedöms aktuell är Tärnättholmarna den givna platsen.

Övriga förutsättningar för projektet

Ingen av de befintliga entréplatserna har tillgång till el eller vatten. Närmaste kopplingspunkt till elnätet är i Käl respektive Näske, för en ny västlig entréplats i närheten av slutet av den nyanlagda vägen från E4. Vatten kan eventuellt hämtas från närliggande bäckar, annars är alternativet brunnborrning på plats.

De upprustade entréerna ska ha en hög ekologisk profil i material och utformning, vara långsiktigt funktionella och lättskötta och samtidigt ha en egen spännande prägel.

Eftersom Skuleskogens nationalpark är en viktig besöksplats i Världsarvet Höga kusten ska entréerna förutom information om nationalparken även innehålla information om världsarvet.

Tävlingstekniska bestämmelser

Tävlingsarrangör

Länsstyrelsen i Västernorrlands län
871 86 HÄRNÖSAND

Tävlingens form

Tävlingen är en inbjuden formgivningstävling i ett steg och genomförs i enlighet med Lagen om Offentlig Upphandling.

Deltagar rätt

Tävlingen är öppen endast för följande inbjudna arkitektföretag/team, utvalda genom ett öppet kvalificeringsförfarande:

- Schibbye Landskap AB
- SWECO FFNS
- Andersson Jönsson Landskapsarkitekter
- White Arkitekter AB

Jury

- Eva Carron, avd.chef Kultur- och naturavdelningen, länsstyrelsen
- John Granbo, förvaltare Skyddade områden, länsstyrelsen
- Mats Henriksson, länsarkitekt SAR/MSA, länsstyrelsen
- Camilla Persson, Naturvårdsverket
- Per Axelsson, landskapsarkitekt LAR/MSA, utsedd av Sveriges Arkitekter
- Jan Olav Jensen, arkitekt NAL, utsedd av Sveriges Arkitekter

Juryns sekreterare är Thomas Nordberg, Sveriges Arkitekters Arkitektservice AB.

Jury kan komma att tillkalla ytterligare sakkunniga som rådgivare.

Tävlingsfunktionär

Tävlingsfunktionär är Ingrid Källström
Länsstyrelsen i västernorrlands län
871 86 HÄRNÖSAND
tel/fax: 0611-34 92 63/0611-34 93 77
ingrid.kallstrom@y.lst.se

För praktiska frågor angående nationalparkens förvaltning, hjälp med besök m m hänvisas till tillsyningsman Karl-Bertil Bergström, Docksta. Tel 070-5537201.

Programhandlingar

Programhandlingarna utgörs av detta program samt följande bilagor:

1. Riktlinjer för entréer till Sveriges nationalparker, Naturvårdsverket 2006
2. Beslut och skötselplan för Skuleskogens nationalpark
3. Skule naturum, vinnande tävlingsförslag, White Arkitekter

4. Översiktskarta 1:50 000: Skuleskogens nationalpark
5. Karta 1:10 000: Södra entrén i Käl
6. Karta 1:10 000: Norra entrén i Näske
7. Karta 1:10 000: Eventuell ny västlig entré
8. Karta 1:10 000: Tärnättholmarna

Startmöte

Samtliga tävlande inbjuds till ett gemensamt startmöte den 12 oktober 2006, kl 10.30 - 16.30 i Skule Naturum, Docksta.

Tävlingsfrågor

Begäran om klarlägganden eller kompletterande uppgifter om programhandlingarna skall göras skriftligen, genom brev eller e-post till tävlingsfunktionären. Tävlingsfrågor skall vara tävlingsfunktionären tillhanda senast 2006-12-11.

Tävlingsfrågor och juryns svar kommer snarast därefter att skickas till samtliga tävlande.

Tävlingsförslaget

Tävlingsförslaget skall vara anonymt. Samtliga inlämnade ritningar och övriga handlingar skall i nedre högra hörnet vara försedda med ett motto.

Tävlingsförslaget skall vara monterat på styvt underlag i A1-format, och får omfatta högst 4 planscher. Därutöver skall en omgång av dessa planscher, förminskade till A3-format, lämnas.

Ev. handlingar utöver dessa kommer att tas undan från bedömning och utställning. Modell tas ej emot.

Tävlingsförslag skall redovisa följande:

- Analys och program enligt ”checklistan”, bilaga 1 till Riktlinjerna
- Situationsplan över varje entréplats, skala 1:200, med redovisning av olika ambitionsnivåer
- Detaljer av betydelse
- Minst ett perspektiv från varje entréplats
- Kortfattad beskrivning med angivande av materialval etc.

Inlämning

Tävlingsförslaget skall vara lämnat till post- eller budbefordran senast 2007-01-22, adresserat till tävlingsfunktionären. Tävlande skall på anmodan kunna styrka inlämningsdag.

Förslaget skall åtföljas av ett förseglat ogenomskinligt kuvert, märkt med "Namnsedel" och förslagets motto. Detta kuvert skall innehålla uppgifter om namn på förslagsställaren och ev. medarbetare.

Tävlingsarvode

Varje tävlande som inom utsatt tid inlämnat förslag i enlighet med detta program erhåller ett arvode om 100 000 kr exkl. moms. Arvodet utbetalas mot faktura sedan juryn godkänt inkomna förslag.

Bedömning

Följande kriterier kommer att ligga till grund för bedömningen (Utan inbördes ordning eller viktning):

- Överensstämmelse med Riktlinjerna
- Kvalitet i analys och program
- Gestaltning
- Funktionalitet
- Miljöhänsyn
- Genomförbarhet (ekonomisk och praktisk)

Bedömningen beräknas vara avslutad senast under april 2007. Resultatet kommer att meddelas de tävlande personligen.

Utställning/Publicering

Tävlingsförslagen kommer under (alt. efter) bedömningstiden att ställas ut genom arrangörens försorg. Tid och plats meddelas senare.

Tävlingsjuryns utlåtande kommer att tillsändas samtliga tävlande senast tre veckor efter det att tävlingens resultat offentliggjorts.

All publicering av tävlingsförslag efter avslutad tävling kommer att ske med angivande av förslagsställarens namn.

Länsstyrelsen, Naturvårdsverket och Sveriges Arkitekter äger rätt att publicera samtliga tävlingsförslag på sina hemsidor.

Äganderätt, upphovsrätt och nyttjanderätt

Arrangören innehar den materiella äganderätten till tävlingsförslagen.

Förslagsställarna innehar upphovsrätten och behåller nyttjanderätten till sina förslag. Direkt utnyttjande av förslag, helt eller i väsentliga delar, kan ske först efter avtal med förslagsställaren.

Uppdrag efter tävlingen

Arrangören kommer att förhandla med förslagsställaren till det förslag juryn rekommenderat om uppdraget att i samarbete med länsstyrelsen och Naturvårdsverket vidareutveckla och detaljprojektera förslaget för genomförande.

Finner arrangören skäl att frånga juryns rekommendation skall samråd ske med Sveriges Arkitekter.

Om tävlingen efter två år ännu inte har lett till avsett uppdrag för vinnaren tillkommer det denne en extra ersättning motsvarande tävlingsarvodet.

Tävlingsprogrammets godkännande

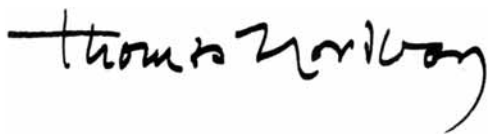
Detta program är upprättat i enlighet med "Regler för svenska tävlingar inom arkitekternas, ingenjörernas och konstnärernas verksamhetsfält", 1998. Reglerna gäller om inte programmet anger annat.

Program och bilagor är godkända av juryns ledamöter, vilka svarar för tävlingens genomförande. Ur tävlingsteknisk synpunkt är programmet granskat och godkänt för de tävlande av Sveriges Arkitekters tävlingsnämnd.

Härnösand i oktober 2006

(Underskrifter av juryns ledamöter)

.....
.....
.....
.....
.....

Thomas Nordberg
För Sveriges Arkitekters Tävlingsnämnd